

Reetta Hellinen

Sikayrittäjien näkemyksiä vapaaporsituksesta

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Elintarvike ja Maatalous

Agrologi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Elintarvike ja Maatalous

Tutkinto-ohjelma: Agrologi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto: Tuotantoprosessit

Tekijä: Reetta Hellinen

Työn nimi: Sikayrittäjien näkemyksiä vapaaporsituksesta

Ohjaaja: Samu Palander

Vuosi: 2017 Sivumäärä: 47 Liitteiden lukumäärä: 1

Suomen eläinsuojelulaki on uudistumassa, sillä se ei enää vastaa nykyaikaisia eläintenpidon vaatimuksia. Eri eläinsuojelujärjestöjen kirjoituksissa on tämän yhteydessä noussut esille emakoiden kääntymisen estävät porsitushäkit. Emakoiden pitämistä häkissä tulisi järjestöjen mielestä rajoittaa tuotannon joka vaiheessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvailla vapaaporsimisen mahdollisuuksia Suomessa ja lisäksi selvittää sikayrittäjien näkemyksiä ja kokemuksia vapaaporsituksesta. Eriytyisesti haluttiin mielipiteitä vapaan porsimisen haasteista ja mahdollisuuksista. Aineisto kerättiin yrittäjien näkemysten ja ajatusten osalta teemahaastatteluilla. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä 12:ta yrittäjää.

Yrittäjät kokivat, että vapaaporsituksessa on paljon haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Suurimmiksi haasteiksi koettiin porsaskuolleisuus ja suurempi karsinakovaaatimus. Emakon terveys ja luonnollinen käyttäytyminen vapaana porsissa nähtiin mahdollisuutena. Monet yrittäjät kokivat avattavan häkin olevan paras vaihtoehto ja askel kohti vapaata porsimista. Vaikka yrittäjillä oli melko vähän kokemuksia ja tietoa vapaaporsituksesta, olivat he kiinnostuneita aiheesta ja kaipasivat lisää suomalaisia tutkimustuloksia.

Avainsanat: emakko, porsiminen, vapaaporsiminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Food and Agriculture

Degree programme: Agriculture and Rural Enterprises

Specialisation: Production processes

Author: Reetta Hellinen

Title of thesis: Piggery entrepreneurs views on loose farrowing

Supervisor: Samu Palander

Year: 2017 Number of pages: 47 Number of appendices: 1

Animal protection laws are changing in Finland, because it no longer meets the demands of animal keeping nowadays. In various literature by different animal protection organisations it has raised that farrowing crates deny sows the opportunity to turn. Animal protection organisations think that keeping sows in crates should be limited in every stage of production.

The objective of the study was to describe the possibilities of loose farrowing in Finland and to find out Finnish piggery farmers' opinions and experiences of loose farrowing. Opinions on loose farrowing possibilities and difficulties were especially sought. The data was collected using interviews to find out farmers' opinions and thoughts. Altogether 12 farmers were interviewed.

The farmers thought that loose farrowing includes lots of challenges but also possibilities. The biggest challenges were the piglet mortality rate and demand for bigger pen sizes. Sow health and natural behaviour in loose farrowing was seen as a possibility. Even though farmers had quite little experience and knowledge of loose farrowing they were interested in the subject and wanted more Finnish research.

Keywords: sow, farrowing, loose farrowing

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 EMAKON LUONTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN LUONNOSSA SEKÄ SIKALAOLOSUHTEISSA.....	9
2.1 Tiineysaika.....	9
2.2 Porsiminen.....	10
2.3 Porsimisen jälkeen.....	10
3 ERI PORSITUSKARSINAVAIHTOEHDOT.....	13
3.1 Häkkiporsitus.....	13
3.2 Vapaaporsitus.....	15
3.3 Avattava porsitushäkki.....	19
3.4 Ryhmässä porsiminen ja imettäminen.....	20
4 EMAKON TERVEYS ERI KARSINARATKAISUISSA.....	22
4.1 Kuntoluokitus.....	22
4.2 Makaamiskäyttäytyminen ja lapahaavaumat.....	22
5 HAASTATTELUAINEISTO.....	24
6 HAASTATTELUJEN TULOKSET.....	26
6.1 Taustatietoja.....	26
6.2 Vapaaporsituksesta heikosti kokemuksia.....	28
6.3 ”Kokeilutuelle” olisi kysyntää.....	29
6.4 Häkkiporsiminen ja vapaaimettäminen paras ratkaisu.....	30
6.5 Vapaaporsimisessa haasteiden lisäksi mahdollisuuksia.....	31
6.5.1 Porsaiden ruhjoutumiskuolemat suuri riski vapaaporsituksessa.....	32
6.5.2 Lisääntynyt työmäärä suuri haaste.....	33
6.5.3 Aggressiiviset emakot työturvallisuusriski.....	34
6.5.4 Suurempi karsina tuo haasteita.....	35

6.5.5 Pahnuekoosta oltiin montaa mieltä	36
6.5.6 Vapaaporsimisen edut	36
6.6 Mahdollisen pakollisen vapaaporsimisen vaikutukset	38
7 YHTEENVETO.....	40
LÄHTEET	43
LIITTEET	47

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Periaatekuva viistosti sijoitetusta häkistä porsituskarsinassa	14
Kuva 2. PellonGroupin esimerkki vapaaporsituskarsinasta	16
Kuva 3. PellonGroupin malli vapaaporsituskarsinasta, porsaiden oma makuualue on eristetty aidalla. Ritiä on valurautaritiä	16
Kuva 4. PellonGroupin noin 10 vuotta vanha ratkaisu, jossa on betoniritiä	17
Kuva 5. PellonGroupin malli, jossa porsailla eristetty isompi ala ja lannanpoisto tapahtuu lantarapalla	17
Kuva 6. Ransucon esimerkkiratkaisu vapaaporsituskarsinasta, jossa seinässä on levy ja putkea suojaamassa porsaita	18
Kuva 7. Avattava häkkiporsituskarsina, jossa häkki on kiinni.....	20
Kuva 8. Avattava häkkiporsituskarsina, jossa häkki on avattuna	20
Kuvio 1. Haastateltavien yrittäjien sikaloiden kokojakauma.	26
Kuvio 2. Haastateltavien yrittäjien maakuntajakauma.....	27
Kuvio 3. Sikatilojen maakuntajakaumat	28
Taulukko 1. Emakon kuntoluokituksen tarkastelukohdat	22

1 JOHDANTO

Nykyinen eläinsuojelulaki on vuodelta 1996. Sitä ollaan tällä hetkellä uudistamassa ja sen on tarkoitus valmistua vuoden 2016 aikana. Eläinsuojelulakia pyritään selkeyttämään nykyisestä, lisäksi se on tarkoitus saada vastaamaan nykyajan eläintenpidolle ja lainsäädännölle asetettavia vaatimuksia. (Eläinsuojelulakia ollaan uudistamassa 2016.) Maa- ja metsätalousministeriö on teettänyt selvityksen emakoiden tiineytyshäkeistä luopumisen tuotannollisista ja taloudellisista vaikutuksista osana eläinsuojelulain uudistusta. Joutilashäkit on kielletty jo tammikuusta 2013 asti EU:n alueella. Emakoita on saanut pitää häkeissä ainoastaan tiineytyksestä seuraavien neljän viikon ajan. Selvityksen mukaan tiineytyshäkeistä luopuminen olisi mahdollista, mutta se vaatii eläinten totuttamista uuteen kasvatustapaan sekä sosiaalisiin tilanteisiin. Ryhmäkasvatuksella päästään todella lähelle emakoiden luonnollisia käyttäytymismalleja. Ruotsissa, Iso-Britanniassa ja Hollannissa on jo osittain luovuttu tiineytyshäkkien käytöstä. Lisäksi Suomessa on muutamia tiloja, joissa emakoita pidetään vain muutamia päiviä tai ei ollenkaan tiineystyshäkeissä. (Emakoiden tiineytyshäkeistä luopumisen mahdollisuutta selvitettiin 2015.)

Opinnäytetyössä ei kuitenkaan käsitellä emakoiden tiineytyshäkkejä, vaan tarkastellaan vapaata porsimista, koska viime vuosien aikana mediassa on usein ollut puheenaiheena emakkojen kääntymisen estävät porsitushäkit. Eri eläinsuojelujärjestöissä on kritisoitu paljon emakoiden pitämisestä häkeissä. Heidän mielestään häkissä pito tulisi lopettaa tuotannon joka vaiheessa, niin tiineys- kuin imetyskaudella. (Eläinten on saatava toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistään, [viitattu 4.10.2016].) Eläinten pito-olosuhteet ja täten myös hyvinvointi ovat tärkeitä asioita kuluttajille ja vaikuttavat heidän ostopäätöksiinsä (Emakoiden tiineytyshäkeistä luopumisen mahdollisuutta selvitettiin 2015).

Nykyisen sikojen suojelun valtioneuvoston asetuksen momentin 9 mukaan emakolla täytyy porsimiskarsinassa olla riittävästi esteetöntä tilaa porsimiseen, lisäksi sen täytyy pystyä vaivatta imettää porsaitaan. Nykyisessä eläinsuojelulaissa ei ole emakoiden vapaaporsiminen pakollista, kuitenkin jos se on käytössä, on karsina varustettava porsaita suojaavilla rakenteilla. (A 15.11.2012/629.)

Tilalla, jolla porsitetaan tai imetetään vapaana, on mahdollisuus saada hyvinvointikorvausta parannetuista porsimisolosuhteista. Tällöin tilan kaikkien emakoiden ja ensikoiden on porsittava vapaana, vain osalle eläimistä tukea ei voi hakea. Tällaisessa tilanteessa emakkoa voidaan pitää häkissä porsimisen jälkeen maksimissaan kolme vuorokautta, mutta jos se on aggressiivinen tai levoton, voidaan sitä pitää häkissä maksimissaan seitsemän vuorokautta. Porsitushäkin käyttöajasta ja sen syystä täytyy pitää kirjanpitoa. Jotta hyvinvointikorvausta voidaan hakea, täytyy karsinarakenteiden vastata asetettuja säädöksiä. Lisäksi karsinassa on jatkuvasti oltava saatavilla virike-/pesäntekomateriaalia. (Eläinten hyvinvointikorvaus. Sitoumusehdot 2017, [viitattu 24.1.2017], 30.) Suomessa on yhteensä noin 1200 aktiivista sikatilaa, joista porsastuotanto- ja yhdistelmätiloja on suunnilleen puolet. Tällä hetkellä 1200:ta tilasta 63 tilaa on oikeutettuja hyvinvointikorvaukseen parannetuista porsimisolosuhteista. Lisäksi luomuemakkotiloja on tällä hetkellä yhteensä noin 10–15. (Berg 2016; Keskinen 2016.)

Opinnäytetyön tavoitteena on esitellä Suomessa yleisimmin käytettäviä porsituskarsinavaihtoehtoja ja kuvailla erityisesti vapaaporsituksen mahdollisuuksia. Tämän lisäksi tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä sikojen kanssa päivittäin työskentelevät ihmiset ovat vapaasta porsituksesta. Tutkimuksessa etsitään vastauksia erityisesti siihen, millainen käsitys sikayrittäjillä on vapaasta porsimisesta. Lisäksi heiltä kysytään, olisivatko he valmiita muuttamaan porsitustyyliänsä häkkiporsituksesta vapaaseen porsimiseen, ja jos ei, millainen tilan tulevaisuus olisi silloin.

2 EMAKON LUONTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN LUONNOSSA SEKÄ SIKALAOLOSUHTEISSA

2.1 Tiineysaika

Sikalaolosuhteissa emakko tulee kiimaan kolmen viikon välein, toisin kuin luonnossa ne tulevat kiimaan vain kerran tai kaksi vuodessa, tammi-helmikuussa ja elokuussa. (Castren 1997, 126–127.) Emakko on kantavana yleensä noin 115–116 vuorokautta, alle 114 vuorokauden tiineysaika ei ole emakolle normaalia ja tällöin on vaarana, että syntyneet porsaet ovat liian pieniä ja menehtyvät. Myös liian pitkä tiineysaika, 120–121 vuorokautta, on riski. Silloin vaarana on, että suurin osa porsaista syntyy kuolleena ja pahnue jää pieneksi. (Kaaro 2012, 96.)

Emakko on paria päivää ennen porsimista hyvin aktiivinen ja se myös eristyy muusta laumasta, tämän käyttäytymisen käynnistää hormonitasapainon muutos. Eristäytymisen todennäköisin syy on se, että porsaet ehtivät muodostaa nisäjärjestyksen. Tällöin vieraat porsaet eivät ehdi tulla varastamaan emakolta maitoa ennen kuin ylimääräiset nisät surkastuvat. Näin emakko säästää omia energiavarojaan. (Castren 1997, 128–129.) Sikalaolosuhteissa emakko siirretään porsitusosastoon noin 5–7 vuorokautta ennen porsimista (Kaaro 2012, 96).

Noin päivää ennen porsimista emakko alkaa rakentaa pesää. Pesänrakentamisen laukaisee lisääntynyt maidontuotantohormonin erityys. (Castren 1997, 128–129.) Emakon sulkeminen porsitushäkkiin aiheuttaa käyttäytymishäiriöitä mm. putkien purskelua. Se ei myöskään pääse eristäytymään, eikä hakemaan pesäpaikkaa. Tämä aiheuttaa turhautumista varsinkin juuri paria päivää ennen porsimista. (Hörning ym. 1997, 50.) Kesyemakolla on yhä voimakas tarve pesänrakennukseen, jos se ei pääse toteuttamaan tätä, se stressaantuu. Jos emakolle annetaan ennen porsimista pesäntekomateriaaliksi soveltuvaa materiaalia, esimerkiksi kutteria, turvetta ja/tai olkea, vähentää se emakon stressiä ja näin porsiminen sujuu helpommin. Tämän on myös havaittu parantavan emakon emo-ominaisuuksia. (Valros 2005, 69–70.)

2.2 Porsiminen

Porsiminen kestää noin 2–4 tuntia (Castren 1997, 12–13). Emakon stressaantuminen suljetussa häkissä voi kuitenkin aiheuttaa porsimisen pitkittymistä jopa tunnilla verrattuna vapaana porsivaan emakkoon. Porsimisen pitkittyminen on suorassa yhteydessä emakon stressitasoon, koska se heikentää supistushormoneja. (Hörning ym. 1997, 50.)

Emakko saattaa nousta porsimisen alussa ylös ja nuuhkia vastasyntynyttä porsasta, mutta ei kuitenkaan nuole sitä. (Castren 1997, 12–13.) Häkkiin suljettuna emakko on yleensä levoton, ja se pyrkii kääntyilemään porsaita kohti, mikä on kuitenkin melko hankalaa kapeassa häkissä (Hörning ym. 1997, 50). Muuten emakko pääsääntöisesti makaa kyljellään. Pian porsimisen loputtua jälkeiset tulevat ja osa on saattanut tulla jo porsieissa. Emakko leimautuu porsaisiinsa ensimmäisten päivien aikana. (Castren 1997, 12–13.)

Porsimisen jälkeen emakon maitotuotos on jatkuvaa, mutta se muuttuu jo ensimmäisen vuorokauden kuluttua jaksottaiseksi ja vähenee myöhemmin vain tunnin välein tapahtuvaksi tapahtumaksi (Jääskeläinen, Niemi & Karhula 2013, 7).

Emakon liikkumattomuus porsimisen jälkeen voi aiheuttaa ummetusta, virtsatietulehduksia, sekä MMA:ta (mastitis, metritis ja agalaktia eli utare-kohtutulehdus ja maidottomuus). Jos emakko pystyy säätelämään lämpötilaansa karsinassa makuupaikan valinnalla, on sillä pienempi todennäköisyys sairastua MMA:n, kuin suljetussa porsimishäkissä olevalla emakolla. (Hörning ym. 1997, 50; Castren 1997, 132.)

2.3 Porsimisen jälkeen

Luonnonoloissa emo palaa porsaineen laumaan noin 7–10 vuorokauden kuluttua porsimisesta. Tähän mennessä sen ”ylimääräiset” nisät ovat surkastuneet. Emakko lähtee pesästä liittyäkseen porsaineen takaisin laumaan ja päästäkseen parempaan rehmaastoon. Porsimisen jälkeen se on laiduntanut vain pesän lähellä. (Castren 1997, 133.)

Emakon pitäminen häkissä hidastaa sen lajinomaisen emo-porsassuhteen kehittymistä. Porsaatt eivät tunnista utareen ja ympäristön lämpötilaeroja, koska karsinasta puuttuu kuivikkeita ja lämpölamppu sekoittaa niiden luonnollisen utareen etsimise-vietin. Tämän vuoksi nisän löytyminen ja imemisen aloitus viivästyy. Porsimishäkki on usein rakenteeltaan sellainen, että se hidastaa porsaiden vapaata pääsyä utareelle, jolloin nisäjärjestyksen syntyminen lykkääntyy. (Hörning ym. 1997, 50.)

Emakon ja porsaiden välinen kommunikaatio on erittäin tärkeää onnistuneen imetyksen kannalta. Imetyksen alkaessa emakko tunnusteleen maata kärsällään ja siirtelee porsaita pois alta, sen jälkeen se käy varovasti kyljelleen maata. Makuulle menon jälkeen se aloittaa hitaan röhkimisen, joka viestittää porsaille sen olevan valmis imettämään niitä. (Hörning ym. 1997, 47.)

Häkissä oleva emakko on usein istuvassa asennossa, koska ei pääse pakoon porsaitaan, tällöin myös sen stressitaso on normaalia korkeammalla (Hörning ym. 1997, 5; Herskin ym. 2002; Jarvis ym. 2004; Valros, Peltoniemi & Oliviero 2015, 16 mukaan). Istuvasta asennosta emakko voi nopeasti laskeutua makuulle, jolloin nisää havitteleva porsas jää helposti alle. Vaikka porsas huutaa, emakko ei reagoi siihen mitenkään, koska se ei mielestään imetä porsaita. Luonnossa pesä on pehmustettu oljilla, jolloin porsas saattaa selvitä hengissä, mutta karsinaolosuhteissa oljen puuttuessa porsas menehtyy emakon alle. (Hörning ym. 1997, 50.) Häkkiin suljettuna emakko makaa yleensä enemmän vatsallaan kuin kyljellään (Cronin & Smith 1992; Valros, Peltoniemi & Oliviero 2015, 18 mukaan).

Lämpölamppu on osittain tarkoitettu houkuttelemaan porsaita pois vaara-alueelta. Lämpölamppu ja emakon utareen tuottama lämpö kuitenkin kilpailevat keskenään, jolloin porsaiden on mentävä alas laskeutuvan emakon lähelle sen kutsuessa porsaita imemään. Silloin porsaiden tallautumisen riski on suuri. (Hörning ym. 1997, 50.)

Luonnossa emakko vieroittaa porsaansa pikkuhiljaa, kun porsaatt ovat noin 14–17 viikon iässä. Sikojen suojelun valtioneuvoston asetuksen momentin 17 mukaan porsaita ei saa vieroittaa alle 28 päivän ikäisenä, jos se ei ole välttämätöntä. (Castren 1997, 136–137; A 15.11.2012/625.) Vieroitussajankohdan lähestyessä emakko ei enää kutsu porsaita imemään vaan porsaiden on vaadittava imetystä. Vapaana

oleva emakko nousee imetyksen jälkeen ylös ja kävelee pois porsaiden luota, näin porsaille ei jää mahdollisuutta utareen loppuhierontaan. Loppuhieronnan jäädessä pois emakon maitotuotos vähenee pikkuhiljaa. Yleensä pienimmät porsaat pahnueesta vieroittuvat ensimmäisinä, koska ne jäävät isompien jalkoihin ja näin vähemmälle imetykselle. Imeminen vie niiltä enemmän energiaa, kuin mitä ne maidosta saavat, joten niiden on pakko alkaa syödä kiinteää rehua selvitäkseen. (Hörning ym. 1997, 49.)

3 ERI PORSITUSKARSINAVAIHTOEHDOT

EU ei ole tällä hetkellä kieltänyt häkkiporsituskarsinoiden käyttöä, mutta sikakalustevalmistajat uskovat vapaaporsituksen kasvavan. Näin ollen he ovat lisänneet erilaisia vapaaporsituskarsina vaihtoehtoja. Marraskuussa Saksan EuroTierissä sekä Tanskan Agromekissä oli esillä useita erilaisia vapaaporsituksen karsinaratkaisuja. (Mustonen & Mälkiä 2015.)

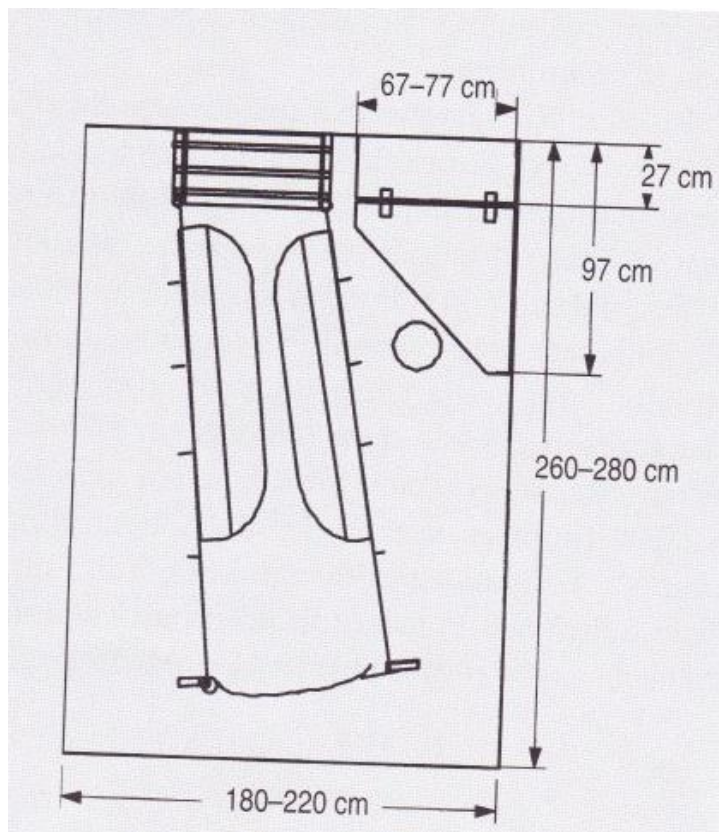
Vapaaporsituskarsinoissa pelkona on, että vieroitettujen porsaiden määrä emakkoa kohden laskee, mutta laitevalmistajat uskovat, että karsinat saadaan suunniteltua siten, ettei vieroitettujen porsaiden määrä laske. (Mustonen & Mälkiä 2015.)

Edelleen suurin osa Euroopan emakoista porsii häkeissä. Ainoastaan Sveitsissä, Ruotsissa ja Norjassa on laki, joka vaatii emakoiden vapaaporsituksen. (Mustonen & Mälkiä 2015.) Tanskassa sikatyöryhmä antoi vuonna 2010 suosituksen, jonka mukaan pyritään saamaan 10 % porsivista emakoista vapaaporsitukseen vapaaehtoisin toimin vuoteen 2020 mennessä, sen jälkeen kaikki uudet karsinat on rakennettava vapaaporsituskarsinoiksi (Danish pig production in a European context, [viitattu 8.2.2017], 9). Norjassa emakkoa saa pitää häkissä vain silloin kun se on rauhaton porsimisen yhteydessä ja siitä viikon ajan. Toisin kuin Norjassa, Ruotsissa on vuodesta jo 2007 emakon sulkemista häkkiin rajoitettu vain poikkeustilanteisiin. Emakon saa kytkeä myöhemmin, jos se on hoitajan turvallisuuden kannalta tarpeellinen toimenpide. (Jääskeläinen ym. 2013, 3.)

3.1 Häkkiporsitus

Porsitusosastolla karsinoiden kalusteet määräytyvät käytettävän porsitustavan mukaan. Häkkiporsitus on edelleen suosittua, koska emakoita ja niiden porsaita on helppompi käsitellä, lisäksi karsinahygieniasta on yksinkertaisempi huolehtia. Häkkiporsituksen tehtävänä on vähentää porsaskuolleisuutta, koska häkki rajoittaa emakon liikkeitä, erityisesti sen makuulle mentäessä. Lisäksi häkki suojaa porsaita emakon ollessa aggressiivinen. (Kaaro ym. 2012, 134; Valros 2007.)

Häkkiporsitusta käytettäessä karsinan pinta-alavaatimus on pienempi, kuin vapaa-porsituksessa. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen, tuettavaa rakentamista koskevista sikaloiden rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista, momentin 12 mukaan karsinan koko tulee olla 4,5 m². Asetuksessa porsitushäkille on laadittu vähimmäismitat, jotka ovat: pituus 2400 mm, leveys 850 mm, korkeus 900 mm ja häkin takana on oltava vapaata tilaa vähintään 300 mm. (A 9.4.2010/243.) Aitojen korkeus määritellään sen perusteella, kuinka kauan porsaita kasvatetaan karsinassa. Häkkiä käytettäessä voidaan myös käyttää matalampia aitoja, kuin emakon ollessa karsinassa vapaana. Nykyisin porsituskarsinat ovat melkoisen kapeita, jolloin häkki kannattaa sijoittaa vinottain karsinaan (kuva 1). Näin saadaan porsaille etukulmaukseen hyvin tilaa porsaspesälle. Häkin etuosa on pultattu kiinni lattiaan, jolloin takaosaa voidaan säätää kunkin emakon koon mukaan. (Jälkö 2002, 82, 84.)

Kuva 1. Periaatekuva viistosti sijoitetusta häkistä porsituskarsinassa (Jälkö 2002, 84).

Peltoniemen ym. (2008) mukaan häkki kuitenkin aiheuttaa emakolle stressiä, se ei pääse eristäytymään laumasta, eikä rakentamaan pesää. Tämän seurauksena veren oksitosiinipitoisuus on porsieissa alhaisempi, kuin vapaana porsivalla emakolla.

Stressi voi aiheuttaa ns. tyhjiökäyttäytymistä joka voi ilmetä mm. putkien pureskeluna. Stressi vaikuttaa myös porsimisen keston, häkissä olevan emakon porsiminen saattaa kestää jopa 93 minuuttia kauemmin. Emakon stressiä voidaan kuitenkin lievittää antamalla sille pesäntekomateriaalia ennen porsimista, esimerkiksi olkea.

3.2 Vapaaporsitus

Vapaaporsituskarsinassa emakko on vapaana ja se pääsee liikkumaan. Tämä ratkaisu mahdollistaa emakon luonnonmukaisemman käyttäytymisen. (Kaaro ym. 2012, 134.)

Vapaaporsituksessa on keskitytty pääasiallisesti porsaskuolleisuuteen ja emakon luontaiseen käyttäytymiseen (Jääskeläinen ym. 2013,15). Porsaiden ruhjoutuminen emakon alle onkin yhä huolenaiheena nykyisessä kehittyvässä sikataloudessa (Bradshaw & Broom 1999; Weary ym. 1996; Valros, Peltoniemi & Oliviero 2015, 17 mukaan).

Vapaaporsiminen tarvitsee suuremman tilantarpeen ja työmenekin, joita ei ole otettu huomioon tutkimuksissa. Ihmisten ammattitaitoa ja työmotivaatiota vapaaporsimistilalla on tutkimuksissa otettu huomioon aivan liian vähän. (Jääskeläinen ym. 2013,15.)

Vapaaporsituskarsinan koko on oltava vähintään 6 m² ja tästä tilasta vähintään 1 m² on oltava porsaiden käytössä (Eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumusehdot 2015–2016, 16). Piiparisen (2016) mukaan nykyaikaisella SolidWorks-ohjelmalla voidaan piirtää ja sovittaa karsinat sikalan pohjakuvan, tai sikalarakennuksessa tehtävien mittausten perusteella vanhoihin tiloihin sopiviksi. Nykyisin paljon käytössä olevilla muovilankkuseinillä mitat pystytään säätämään sopivaan kokoon myös olemassaoleviin rakennuksiin.

Kuva 2. PellonGroupin esimerkki vapaaporsituskarsinasta Takala (2016).

Kuva 3. PellonGroupin malli vapaaporsituskarsinasta, porsaiden oma makuualue on eristetty aidalla. Ritiä on valurautaritiä (Takala 2016).

Kuva 4. PellonGroupin noin 10 vuotta vanha ratkaisu, jossa on betoniritilä (Latvala 2016).

Kuva 5. PellonGroupin malli, jossa porsailla eristetty isompi ala ja lannanpoisto tapahtuu lantarapalla (Takala 2016).

Kuva 6. Ransucon esimerkkiratkaisu vapaaporsituskarsinasta, jossa seinässä on levy ja putkea suojaamassa porsaita (Piiparinen 2016).

Koska emakko on karsinassa vapaana, siellä tulee olla selkeä raja ulostus- ja makuupaikalla (kuva 4 ja 5). Toteutus voidaan suorittaa esimerkiksi lattiaratkaisuilla tai tilanjakajalla (kuva 2). Näin sekä karsina että eläimet pysyvät puhtaampina (Jääskeläinen ym. 2013, 11, 15). Tällöin emakko pystyy valitsemaan mahdollisesti kuivittelusta betonilattiasta tai ritilälattiasta makuualueen mielensä mukaan. Lämpimällä ilmalla se mahdollisesti haluaa maata viileällä ritilällä ja viileämmällä ilmalla kuivittelulla osalla. (Valros 2005, 63.)

Vapaaporsituskarsinoissa emakko pääsee toteuttamaan pesänrakennusviettiään, jos karsinoissa on käytetty kuivikkeita. Sen on todettu vaikuttavan porsimisen kestoon ja sujuvuuteen positiivisesti. Vaikutus on myönteinen myös porsaiden kasvun ja kuolleisuuden kannalta. Emakon hyvillä emo-ominaisuuksilla on tärkeä merkitys, sekä vapaa- että häkkiporsituksessa. Tällöin se varoo porsaita, ilmoittaa niille makuulle menosta röhkimällä, sekä varmistaa lattiaa tonkimalla, ettei alla ole porsaita. (Jääskeläinen ym. 2013, 7.)

Suomen lainsäädäntö määrää, että karsinassa on oltava rakenteita, jotka suojaavat porsaita emakon liikkeiltä. Kuten kuvista 3 ja 6 huomataan, suojaavia rakenteita voi olla yksinkertaisuudessaan karsinan seiiniin kiinnitettävät metalliputket tai seinään kiinnitettävä vinoseinä. Näin emakko ei pääse makaamaan täysin seinää vasten ja

porsaat eivät jää emakon ja seinän väliin. Karsinassa on oltava porsaille makuu- ja suoja-alue, tämä voidaan toteuttaa ns. porsasalueella, jonne voidaan laittaa porsaspesä ja mahdollinen lisäruokkija. Porsaspesän tarkoituksena on antaa porsaille suojaista ja vedoton, sekä lämpötilaltaan kontrolloitavissa oleva alue. (Jääskeläinen ym. 2013, 11, 8.)

Jotta pesäntekomateriaalia voidaan käyttää ilman, että se häviää karsinasta tai tukkii lannanpoistojärjestelmää, tulee karsinassa olla riittävästi kiinteää lattiaa. Ritiälattiassa on toki etuna sen helpompi puhtaanapito. (Jääskeläinen ym. 2013, 15–16.)

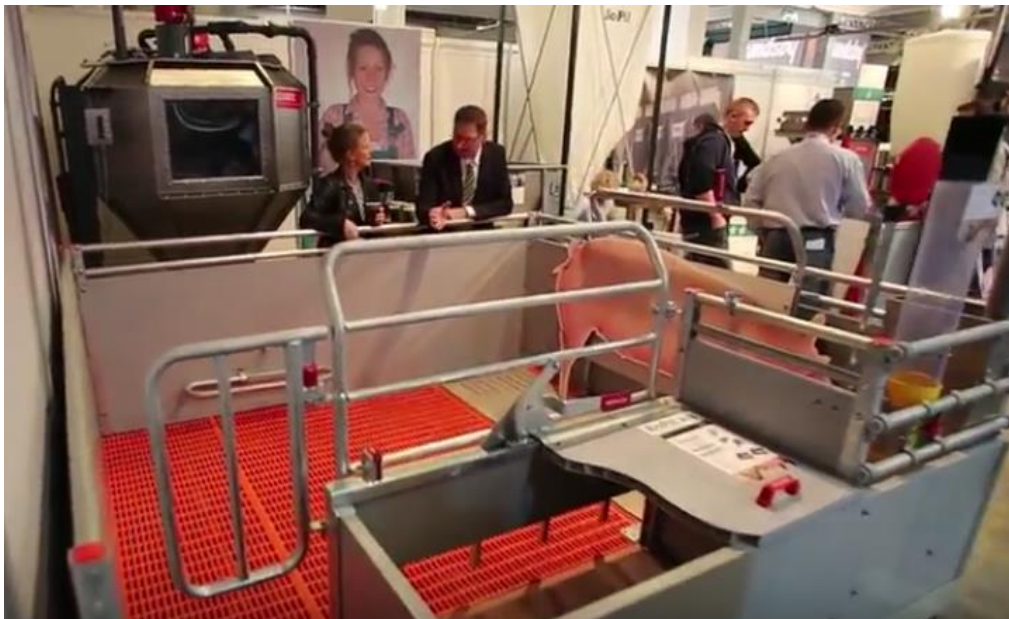
Vapaaporsitus tuo tilalle kuitenkin lisäkustannuksia. Kustannuksia lisäävät kasvanut kuivitus-, virike ja pesäntekomateriaalin hankkiminen, niiden varastointi sekä jakaminen. Lisäksi vapaaporsiminen tuo yritykselle lisää kiinteitä kustannuksia. Voidaan kuitenkin olettaa, että porsimisten helpottuminen ja emakoiden parempi kunto laskevat eläinlääkinnällisiä kustannuksia. (Jääskeläinen ym. 2013, 34.)

3.3 Avattava porsitushäkki

Keskisen (2016) mukaan uudessa (1.1.2017) eläinten hyvinvointikorvauksessa hyväksytään nyt myös ns. eurooppalaiset vapaaporsituskarsinat (kuvat 2 ja 3). Tämä on eräänlainen kompromissi vaihtoehto ja yksinkertaisin tapa luopua häkkiporsituksesta. Tällaisissa karsinoissa emakko voidaan sulkea häkkiin tarpeen mukaan, esimerkiksi muutamaksi päiväksi porsimisen jälkeen tai tehtäessä hoitotoimenpiteitä emakolle tai porsaille. Avattavissa häkeissä porsaiden oma nurkkaus täytyy sijoittaa karsinan päätyyn emakon pään viereen. (Jääskeläinen ym. 2013, 9.)

Kuva 7. Avattava häkkiporsituskarsina, jossa häkki on kiinni (Mustonen & Mälkilä 2015).

Kuva 8. Avattava häkkiporsituskarsina, jossa häkki on avattuna (Mustonen & Mälkilä 2015).

3.4 Ryhmässä porsiminen ja imettäminen

Ryhmäporsimisessa ja -imetyksessä pystytään mukailemaan kaikista parhaiten emakon luontaisen porsimisen käytösmaalleja. Tämä on kuitenkin kaikista vähiten käytetty toimintatapa. (Jääskeläinen ym. 2013,14.)

Emakko eristetään muutamaa päivää ennen porsimista, ja se palaa ryhmään, kun porsaas ovat reilun viikon ikäisiä. Karsinaratkaisuja on monenlaisia: emakoilla voi olla yhteinen tila, joka on suorassa yhteydessä porsituskarsinoihin. Tällöin emakolla on mahdollisuus poistua karsinasta halutessaan. Tällaisessa mallissa karsinassa tulee olla Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen tuettavaa rakentamista koskevista sikaloiden rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista momentin 12 mukaan 6 m² tilaa emakkoa kohden. (Jääskeläinen ym. 2013,14; A 9.4.2010/243.) Porsaiden siirtymisiä rajoitetaan matalahkolla aidalla, joka voidaan poistaa kokonaan porsaiden ollessa riittävän vanhoja. Porsituskarsina voi olla siirrettävä rakenne, joka poistetaan 10–14 vuorokautta porsimisen jälkeen. Näin emakoille ja porsaille jää yksi yhteinen tila. (Jääskeläinen ym. 2013,14.)

Ryhmäimetus on mahdollista järjestää myös imetysohjatossa. Emakot siirretään niihin erillisistä porsimiskarsinoista, kun porsaas ja emakko ovat leimautuneet toisiinsa. Koska emakot elävät luonnossa toisilleen tuttujen lajitovereiden kanssa, syntyy kahnauksia vain ryhmän ulkopuolisten kanssa. Tässä ratkaisussa täytyy porsitusrytmi olla toimiva, että porsaas ovat samanikäisiä ja emakot toisilleen tuttuja. Muutoin ryhmäytyminen ei onnistu. (Jääskeläinen ym. 2013,14.)

Ryhmäimetyksessä voi esiintyä myös joitain ongelmatilanteita. Suojaavien rakenteiden puuttuessa porsaas voivat rusentua emon laittaessa makuulle. Emakko voi myös jättää porsaansa, tai isommat porsaas voivat imeä maitoa vierailta emakoilta. Emakon imetyshalukkuus voi laskea porsaiden välisen kilpailun vuoksi. Tämä taas vaikuttaa emakon hormonitoimintaan ja näin sen kiimaantuloon. Emakko voi tulla kiimaan jo imetyksen aikana. Kiima ei välttämättä ole riittävän voimakas, mutta se voidaan siementää siihen. Voidaan ajatella, että emakon poistuminen porsaiden luota tukisi sen hyvinvointia, mutta tämä voi sikalaolosuhteissa tuottaa ongelmia. Pahnuekoot ovat suurempia, kuin luonnossa ja emakko ei välttämättä halua palata enää porsaidensa luokse. Iso pahnue ja nopeasti kasvavat porsaas käyvät emakolle ennenpitkää raskaaksi, koska se ei voi vähitellen vieroittaa porsaitaan, kuten se teki luonnossa. (Jääskeläinen ym. 2013,14–15.)

4 EMAKON TERVEYS ERI KARSINARATKAISUISSA

4.1 Kuntoluokitus

Emakoiden kunnon havainnoinnissa käytetään viisiasteista havainnonitiluokitusta. Tyypillisimmät kunnon tarkasteluajankohdat ovat ennen porsimista ja vieroituksen jälkeen. Emakon kuntoluokan tulisi olla ennen porsimista vähintään 3 (hyvä), mutta mieluiten jopa 4 (erittäin hyvä), kuten taulukosta 1 voidaan havaita. Hyväkuntoinen emakko on kestävämpi imetyskaudella ja se tulee vieroituksen jälkeen hyvin kii- maan. (Emakoiden kuntoluokitus, [viitattu 3.11.2016].) Jos kiimaantulo viivästyy, voi emakon seuraava pahnue jäädä pienemmäksi, lisäksi tehottomuuspäiviä on tällöin enemmän (Jääskeläinen ym. 2013, 5).

Vapaaporsituskarsinassa emakko pääsee liikkumaan, mikä lisää niiden aktiivisuutta ja syöntiä. Hyvin syövä emakko pitää kuntoluokkansa, eikä laihtu imetyksen aikana. Myös maitotuotos on runsaampaa hyväkuntoisella emakolla. (Jääskeläinen ym. 2013, 36.)

Taulukko 1. Emakon kuntoluokituksen tarkastelukohdat (Emakoiden energiaruokintasuositukset, [viitattu 21.11.2016]).

Havainnoitava kohta	1 - Laiha	2 - Kohtalainen	3 - Hyvä	4 - Erittäin hyvä	5 - Lihava
lantioluut	selvästi esillä	esillä, mutta pehmeät	tuntuvat vain painettaessa	ei tunnu	ei tunnu rasvan seasta
hännän tyvi	syvä kolo hännän tyvessä	onkalo hännän tyvessä	ei onkaloa	hännän juuressa rasvaa	rasvapoimu emättimen ympärillä
kuve	poikkihaarakkeiden muodostama reuna terävä	poikkihaarakkeiden reuna pyörästynyt	reuna tuntuu painettaessa	reuna ei tunnu painettaessa	rasvan peittäjä
selkäranka	terävästi esillä	näkyvissä lähinnä lapojen kohdalla	tuntuu painettaessa	ei tunnu painettaessa	keskiviivassa painuma rasvapoimujen välillä
kylkiluut	yksittäiset luut näkyvissä	yksittäisiä luita ei näy tuntuu hyvin painettaessa	tuntuvat painettaessa	vaikeuksia tuntea painettaessa	paksu rasvakerros kylkiluiden kohdalla

4.2 Makaamiskäyttäytyminen ja lapahaavaumat

Ahtaat porsimishäkit vähentävät emakoiden halua nousta ylös. Pitkä makuu-aika yleensä kertoo eläimen apaattisuudesta. Virikkeet, liikkumatila ja makuupaikan valitseminen lämpötilan mukaan edesauttavat emakon hyvinvointia ja ne makaavat lyhempiä aikoja kerrallaan. (Hörning ym. 1997, 62.)

Lapapaiseet syntyvät yleensä pian porsimisen jälkeen, kun emakon makaaminen imetyksen myötä lisääntyy. Myös emakon kytkeminen häkkiin, eli liikkumisen rajoitus lisää lapahaavaumien riskiä. Jalkavikojen vuoksi emakko makaa yleensä vain toisella kyljellään, jolloin paise on toispuolinen. Lämmin ilma ja jalkaviat myös vähentävät emakon halua nousta ylös. Jos emakko ei nouse syömään, se laihtuu ja sen rasvakerros ohenee, mikä suojaa lapaluun harjannetta. Lapaluun hoito on hankalaa, jonka vuoksi sitä on ennaltaehkäistävä. Tärkein keino on huolehtia emakon kunnosta, lisäksi makuualusta ja makaamiseen käytettävä aika ovat ratkaisevassa osassa. Lapapaiseita tulee eniten laihoille, mutta myös lihavat emakot voivat kärsiä niistä. Lihavat jäävät helpommin makaamaan, koska jalkojen ja sorkkien päällä on todella raskas taakka. (Kaaro 2006b, 12.)

Imettävät emakot on hyvä ruokkia ainakin kolme kertaa päivässä ja vaihdettava, että ne myös nousevat ylös. Virikkeiden jako on hyvä keino saada emakko piristymään ja nousemaan ylös. (Kaaro 2006b, 13.)

Makuualustan kunto on hyvä tarkastaa. Kulunut betoni kuluttaa ihoa, lisäksi märkä alusta lisää hankausta ja iho menee nopeasti rikki. Kuluneet lattiat ovatkin hyvä tasoittaa tai pinnoittaa, lisäksi emakon alla voidaan käyttää kumimattoja pehmustamaan alustaa. Lapasuojien käyttöä on myös kokeiltu, mutta se voi myös vain heikentää paranemista, jos lapapaise on auki. Suojan alle jäänyt avonainen paise hautoo ja kerää likaa. (Kaaro 2006b, 13.)

Heti, jos emakon lavassa havaitaan punertavaa ihoa, täytyy hoito aloittaa pikimmiten. Emakko täytyy silloin siirtää karsinaan, jossa lapapaise ei pääse puhkeamaan. Jos paise kuitenkin pääsee puhkeamaan ja muodostaa syvän kraatterin, on emakko paras lopettaa. Teurastamalla emakko todennäköisesti hylätään. Lievemmissä tapauksissa paisetta pitää puhdistaa ja kipulääkkeen käyttö on suositeltavaa. (Kaaro 2006b, 13.)

5 HAASTATTELUAINEISTO

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sikayrittäjien näkemyksiä vapaaporsituksesta. Erityisesti haettiin vastauksia siihen, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia vapaaporsiminen toisi yrittäjien mielestä mukanaan. Lisäksi haluttiin tietää, millainen olisi haastateltavan yrittäjän tilan kohtalo, jos tila joutuisi vaihtamaan porsitushäkit pois.

Tutkimus toteutettiin yrittäjien näkemysten ja ajatusten keräämisen osalta kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa yksilöt ovat satunnaisia ja vastaajia on enemmän, kuin taas laadullisessa tutkimuksessa. Tavoitteena ei ollut pyrkiä laajaan ja kattavaan otokseen, eikä numeraalisiin yhteenvetoihin, vaan mahdollisten näkemysten esilletuontiin. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä 12:ta erikokoisen sikatilan omistajaa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään haastateltavan henkilön näkökulmia ja ilmaisuja, lisäksi tutkija pyrkii vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa. Tutkija ei saa sekoittaa omia uskomuksiaan, asenteitaan tai arvostuksiaan tutkimuskohteeseen. (Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot, [viitattu 18.12.2016].)

Strukturoitu haastattelu on etukäteen suunniteltu haastattelu, joka seuraa erillistä kysymys- tai aihe-runtoa, tällainen on esimerkiksi teemahaastattelu. Haastattelurungon tarkoituksena on varmistaa, että haastattelussa käsitellään etukäteen suunniteltuja kysymyksiä. (Haastatteluun perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012.) Tämä tutkimus suoritettiin suullisina yksilöhaastatteluina. Haastattelututkimus on yleinen ja melko helppo sekä nopea tutkimustapa. Haastattelun aineiston keräämiseen voidaan käyttää nauhuria sekä haastattelijan omia muistiinpanoja tai videointia sekä kuvia. (Haastatteluun perustuvan tutkimuksen suorittaminen 2012.) Tässä työssä haastattelut nauhoitettiin, haastateltavien suostumuksella. Haastattelutilanteessa haastateltaville kerrottiin ensin lyhyesti mitä haastattelu koski ja mitä tarkoitusta varten se suoritettiin.

Haastattelumuotona käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelussa haastateltavan ja haastattelijan välille syntyy keskustelu, joka ei kuitenkaan ole tavallista arkikeskustelua, sillä on etukäteen päätetty tarkoitus. Haastattelussa teemojen käsittelyjärjestyksellä ei ole suurta merkitystä haastattelun kulkuun, mutta

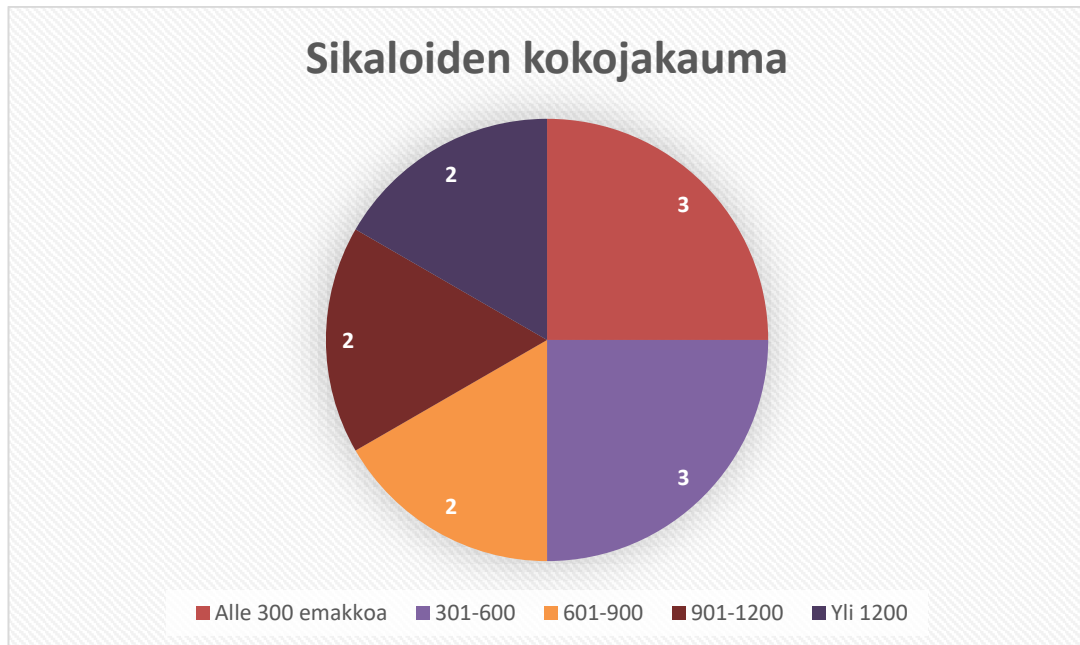
tutkimusongelma voi kuitenkin vaatia tietyn rungon minkä mukaan haastattelu etenee. Teemahaastattelun etuna nähdään se, että siinä aineisto saadaan totuudenmukaisesti suoraa haastateltavan omista tuntemuksista ja kokemuksista. Haasteena kuitenkin on se, että haastateltavan kertomukset alkavat liikaa johdatella haastattelua, jolloin helposti eksytään aiheesta. Tämä aiheuttaa tutkijalle vaikeuksia haastattelun tulkitsemisessa ja yhteenvedoissa. Haastattelujen tulkitseminen on laadullisen tutkimuksen vaikein vaihe. Haastateltavien omat mielipiteet ja kokemukset ovat ns. ensimmäisen asteen tulkintaa. (Teemahaastattelu, [viitattu 8.2.2017].)

Haastattelujen jälkeen nauhoitukset litteroitiin, eli kirjoitettiin puhemuotoinen aineisto tekstiksi. (Ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän työn tuloksissa ei mainita haastateltavista heidän nimiään tai asuinpaikkakuntaansa. Koska haastattelut sisälsivät henkilöiden omia hyvinkin henkilökohtaisia mielipiteitä, päätettiin ne analysoida anonyyminä. Litteroinnissa ja analyysissä yrittäjät on numeroitu ja nimetty ”Yrittäjä 1–12”.

Haastattelut suoritettiin 19.12.2016, 10.1.2017, 16.1.2017 ja 27.1.2017. Suurin osa haastatteluista tapahtui Suomen Sikayrittäjät ry:n johtokunnan kokouksen aikana, sekä Sarka-messuilla sikaseminaarin yhteydessä, muutamaa haastateltiin haastateltavan kotona. Haastattelukysymyksiä (Liite 1) oli kuusi, joista viisi pyrittiin pitämään melko lyhyenä ja yhteen haettiin pidempää vastausta. Haastattelut kestivät noin kymmenestä minuutista 45 minuuttiin. Koska suurin osa haastatteluista suoritettiin jonkun muun toiminnan ohessa, pyrittiin ne tarkoituksella pitämään mahdollisimman lyhyenä, etteivät ne olisi häiriöksi.

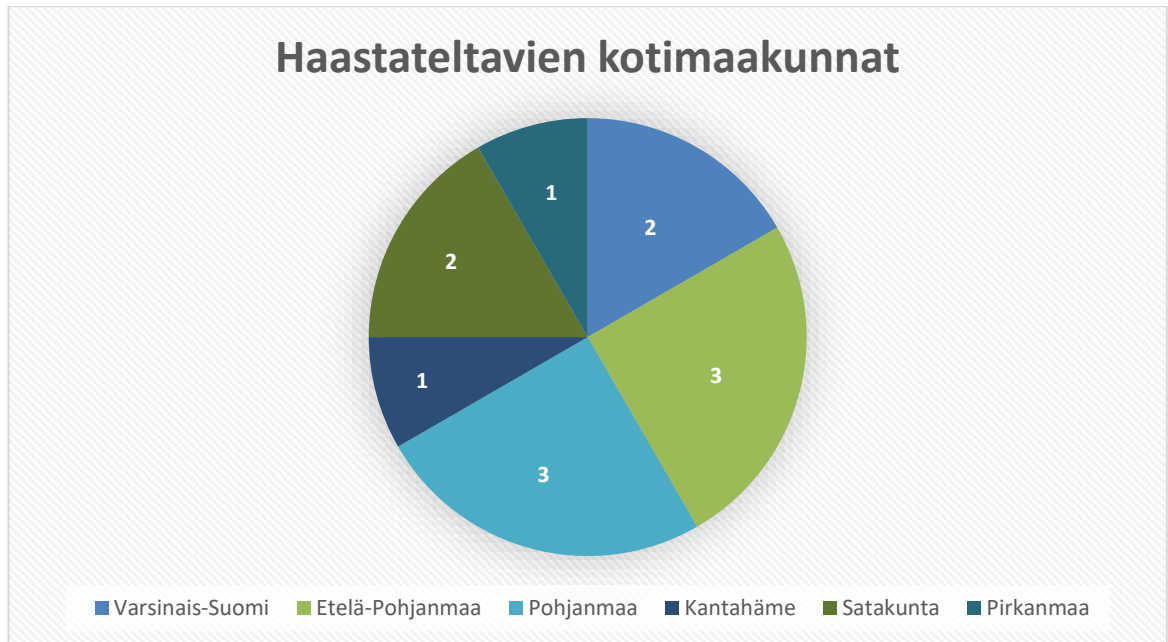
6 HAASTATTELUJEN TULOKSET

6.1 Taustatietoja

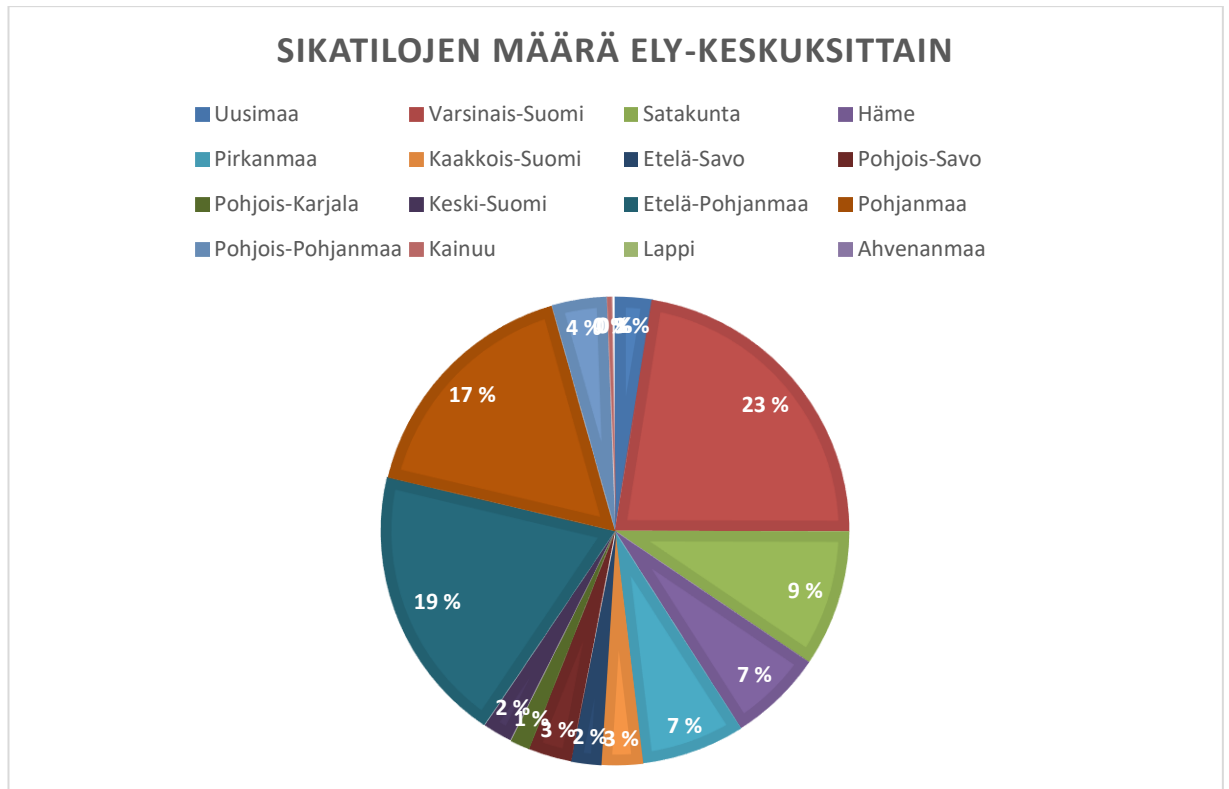
Kuvio 1. Haastateltavien yrittäjien sikaloiden kokojakauma.

Haastateltavissa ei ollut ainuttakaan alle 100 emakon tilaa, pienin tila oli 110 emakon yhdistelmätila ja suurin taas oli 3500 emakon porsastuotantotila. Tilat olivat sekä porsastuotanto-, että yhdistelmätiloja. Kuten kuviosta 1 havaitaan, puolet haastateltavista tiloista oli alle 600 emakon tiloja.

Kuvio 2. Haastateltavien yrittäjien maakuntajakauma.

Kuviosta 2 nähdään, että haastateltavat jakaantuivat eri puolille Suomea, heitä ei valittu haastatteluun tietyn paikkakunnan perusteella. Kuviosta 3 voidaan havaita, että suurimmat sikamaakunnat Suomessa ovat Varsinais-Suomi, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjanmaa (Nautojen ja sikojen lukumäärä 1.12.2015, 2016). Myös haastateltavien kotipaikkamaakunnat jakaantuivat suurimmaksi osin samaan tapaan.

Kuvio 3. Sikatilojen maakuntajakaumat (Nautojen ja sikojen lukumäärä 1.12.2015, 2016).

6.2 Vapaaporsituksesta heikosti kokemuksia

Haastattelujen perusteella täysin vapaasta porsimisesta oli todella vähän kokemuksia. Vain yksi 12:sta yrittäjästä porsittaa nykyään vapaana, yhdellä oli ollut vapaaporsitus 1990 luvun alussa, mutta systeemin toimimattomuuden vuoksi vaihdettiin häkkiporsitukseen. Eli neljällä on tällä hetkellä, tai on joskus ollut ns. vapaaimetys. Näissä tapauksissa häkit on siis avattu noin viikon jälkeen porsimisesta, tai emakko on possuineen siirretty viikko tai pari porsimisesta erilliseen karsinaan, jossa ei ole häkkiä.

Lopuilla kuudella haastateltavalla ei ollut mitään käytännön kokemuksia vapaasta porsituksesta tai -imetyksestä. Se tieto mikä heillä on, oli hankittu internetistä ja/tai ulkomailta maatalousnäyttelyistä.

6.3 ”Kokeilutuella” olisi kysyntää

”Kokeilutuella” ei ole virallista nimeä, koska sellaista ei vielä ole olemassa. Se on idea tuesta, jota voisi hakea vain osalle porsitusosastoja, kun nykyistä hyvinvointikorvausta parannetuista porsimisolosuhteista täytyy hakea koko sikalalle. Haastateltavat olivatkin melkein yhtä mieltä siitä, että tällainen kokeilutuki hyvinvointikorvaukseen olisi tarpeellinen ja todella hyvä lisä. Moni korosti, että se toimisi eräänlaisena kannusteena yrittäjille. Kokeilutuella mahdollistettaisiin monia erilaisia karsinavaihtoehtokokeiluja, jolloin saataisiin tietoon mitkä sopisivat Suomeen ja suomalaisille sikaroduille. Kuten eräs yrittäjä toteaa: ”Pitäis olla jonkinmoinen porkkana, että tuottajat uskaltaa yrittää, muuten ei tuu mitään” (Yrittäjä 6).

Myös korostettiin sitä, että vapaaporsimiseen siirtyminen on todella suuri muutos, jolloin menee koko porsitusosastot uusiksi ja/tai täytyy laajentaa. Tuotannon täytyisi kuitenkin pyöriä myös remontoinnin aikana. Osaan sikalaan saatava hyvinvointikorvaus rohkaisisi yrittäjiä laajentamaan toimintaansa. Yksi haastateltava olikin sitä mieltä, että ”...kynnys kokeiluun tarttis tehdä mahdollisimman alhaseks jos siihen haluaa lähtee, että vois olla ihan hyvä vaihtoehto” (Yrittäjä 5).

Eräs haastateltava ehdotti ideaa ”vapaaporsitus mini” -vaihtoehdosta. Tällaisessa vaihtoehdossa voitaisiin nykyisiin karsinoihin taka-aitaa korottamalla saada vapaaporsiminen mahdollistettua, koska monilla yrittäjillä vapaaporsitus kaatuu kuuden neliön karsinavaatimukseen. Tällöin emakko siis porsisi häkissä ja häkki avattaisiin tietyn ajan kuluttua porsimisesta. Näin ollen emakko pääsisi hieman enemmän liikumaan karsinassa, kuin häkin ollessa kiinni. (Yrittäjä 3.)

Lisäksi tuli ilmi, että tuen pelättiin laskevan, jos tukea aletaan maksaa suuremmalle yrittäjämäärälle. Tällä hetkellä tuki haetaan vain vuodeksi kerrallaan, joten ehdotettiin, että sitä voisi hakea esimerkiksi viideksi vuodeksi kerrallaan. Tämä toisi tietynlaisen varmuuden asiaan, joka taas motivoisi yrittäjiä.

Vain yksi haastateltava oli sitä mieltä, että tukea ei tarvittaisi ollenkaan. Hän koki, että vapaaporsiminen saadaan toimimaan, jos emakot saadaan sulkea porsimisen ajaksi häkkiin ja avata noin kolmen tai neljän päivän kuluttua porsimisesta.

6.4 Häkkiporsiminen ja vapaaimettäminen paras ratkaisu

Häkissä porsiminen koettiin lähes ainoaksi oikeaksi vaihtoehdoksi, mutta haastateltavat puhuivat kyllä ns. vapaan imetyksen puolesta. Tässä ratkaisussa emakko porsitetaan häkissä ja häkki avataan myöhemmin. Kun emakko pääsee liikkumaan porsimisen jälkeen sen maidontuotanto, sekä maidon laatu, ovat huomattavasti parempia. Myös Castrenin (1997, 129) mukaan emakon liikkuminen ennen porsimista on hyväksi porsimisen onnistumisen kannalta. Osa haastateltavista suositteli emakon kytkemistä häkkiin joko vasta paria tuntia ennen porsimista tai ensimmäisten porsaiden synnyttyä. Tämä vaatii kuitenkin haastateltavien mielestä tarkkaa valvontaa ja hyvää sikatuntemusta hoitajalta. Riskitekijänä osa näki emakon stressaantumisen, kun se suljettaisiin yhtäkkiä porsimisen alkaessa häkkiin. Esimerkiksi eräs haastateltavista toteaaakin, että ”negatiivinen riskihän on se, et mimmonen stressi se on sit just ku porsiminen alkaa, et pistää se siihen häkkiin. Mut kokeiluhan sen vast näyttää.” (Yrittäjä 1.)

Yksi suuri tekijä miksi emakkojen täytyisi porsia häkissä on porsaiden ruhjoutuminen. Valtaosa näki tämän suurena ongelmana vapaana porsimisessa. Tästä heräsi muutamilla kysymys, kestääkö se silloin eettistä tarkastelua? Osa haastateltavista koki, että emakon hyvinvointia pidetään tärkeämpänä, kuin porsaan elämää: ”Mutta sehän on tää emakkosikalan ja porsitusosaston ongelma, että kumpaa siinä niin kun suojellaan, suojellaanko emakkoa vai suojellaanko sitä porsasta, et sehän on niin kun se ydinkysymys.” (Yrittäjä 4.) Yksi haastateltavista taas korostaa tässä kohtaa taloudellisia tappioita: ”Koska taloudellisuushan täs on, tähän on bisnestä päälähtökohtaisesti” (Yrittäjä 2). Melkein kaikkien mielestä vapaana imettäminen olisi siis ainut toimiva ratkaisu. Eräs haastateltava koki tämän ratkaisun askeleena kohti tulevaisuuden vapaata porsimista (Yrittäjä 12).

Vain yksi haastateltava ei nähnyt hirveästi ongelmia täysin vapaassa porsimisessa. Hän oli sitä mieltä, että emakot tottuivat vapaana oloon ja vanhat huonot emakot karsiutuvat nopeasti pois. Tällöin valikoituu se ryhmä, jolla vapaaporsiminen onnistuu. Hän korosti sitä, kun emakot saavat olla koko ajan vapaana, ne ovat ketterämpiä myös porsaidensa kanssa karsinassa ollessaan.

6.5 Vapaaporsimisessa haasteiden lisäksi mahdollisuuksia

Haastateltavilta kysyttiin ensin mitä haasteita ja mahdollisuuksia he kokivat vapaaporsiminen tuovan mukanaan. Sen jälkeen aiheeseen pureuduttiin vielä syvällisemmin lisäkysymyksillä.

Erityisesti porsaskuolleisuus nousi monella suureksi haasteeksi ja moni vertasi Suomen tämän hetkistä hyvää tilannetta (alle 15%) Ruotsiin, jossa vapaasti porsivat emakot ovat yleisempiä ja porsaskuolleisuus korkeampi (yli 20%).

Vapaaporsituksen kuuden neliön tilavaatimus nostettiin myös esille monta kertaa. Isompia karsinoita ei pystytä rakentamaan nykyisten rakennuksien sisälle ilman, että emakkomäärä putoaisi radikaalisti, arviolta noin yhden kolmanneksen. Jos halutaan pitää emakkomäärä samana, täytyisi sikalaan tehdä laajennus.

Lisäksi työmäärä ja tällöin ehkä työntekijöiden määrä tulee kasvamaan, tämä nähtiin myös melkoisena haasteena. Työmäärään vaikuttavista tekijöistä mainittiin erityisesti runsas kuivikkeiden jako ja lisääntynyt siivoustyö. Työntekijöiden määrän lisääminen nähtiin haasteena, koska Suomessa on kallista pitää työntekijöitä. Tämä johtuu ehkä siitä, että tilat ovat paljolti pieniä ja vielä ns. perhetiloja. Kuten eräs haastateltava toteaaakin: ”Täällä on liian kallis työvoimakustannus sivukulujen kans.” (Yrittäjä 2).

Yksi haastateltavista otti esille myös ensimmäisten tilojen riskit lähteä muuttamaan porsitustyyliään. Heillä ei olisi juurikaan vertailukohteita Suomesta, koska suomalaista tietoa ja kokemuksia ei juurikaan ole. Siksi ratkaisumalleja haetaankin paljon ulkomailta. Ei siis vielä ole riittävästi tietoa/taitoa, mikä toimisi nimenomaan Suomessa.

Kuluttajien näkökulma nähtiin sekä haasteena, että mahdollisuutena. Kuluttajat näkevät vapaana porsimisen eettisenä ratkaisuna eläimen kannalta. Pohdintaa kuitenkin tuli, ovatko he silti valmiita maksamaan enemmän eettisemmin kasvatetusta lihasta. Muutamat haastateltava osasi ajatella itseään normaalina yrittäjänä, kuin millä muulla alalla tahansa. Kuluttajille on nykypäivänä tarjottava sitä, mitä he haluavat:

Ja kyllä mä ajattelen sen niin, että kyllähän tuottajan täytyy tuottaa sitä mitä markkinoilla halutaan, kuitenkin se raha tulee sieltä markkinalta ja tuottajan ny täytyy ajatella itensä yrittäjänä nii sitte, jos se markkina ei kerta kaikkiaan halua semmosta sianlihaa ostaa ja jos näyttää, että se ajautuu siihen, että sen pitää olla vapaaporsitettu nii ei siinä sitte oo paljoo vaihtoehtoja. (Yrittäjä 10.)

Mahdollisuutena monet pitivät tietysti eläinten hyvinvointia. Porsimiset sujuvat paremmin, kun emakko saa liikkua. Ja kuten myös Jääskeläinen ym. (2013, 36) toteaa, on emakon maidontuotanto, sekä maidon laatu tällöin parempia. Hyvinvointikorvauksen korkea tuki koettiin monen mielestä mahdollisuutena, joka toimisi hyvänä porkkanana yrittäjille. Myös markkinat Suomessa ja ulkomailla nähtiin mahdollisuutena, enemmän näkyvyyttä ja lisäarvoa tuotannolle pitäisi siis saada. Kuten eräs haastateltava nosti esille, että tätä vapaaporsitusasiaa täytyisi harjoittaa ennakkoivasti, eikä sillä tavalla, että kolmen vuoden päästä on pakko ryhtyä siihen: "...enemmä justii porkkanan kautta ku rankaisemisen kautta niin ku Suomessa mennään." (Yrittäjä 12.)

6.5.1 Porsaiden ruhjoutumiskuolemat suuri riski vapaaporsituksessa

Vain kolme haastateltavista oli sitä mieltä, että vapaaporsituksella ei ole vaikutusta porsaiden kuolleisuuteen. Yhdellä näistä oli täysin vapaaporsitus ja kahdella oli vapaaimetus avattavalla porsitushäkillä, eli vastaukset perustuivat haastateltavien omiin kokemuksiin tilalla.

Muut vastaajista olivat yhtä mieltä, että vapaaporsiminen nostaisi porsaskuolleisuutta. Porsaat ovat syntyessään heikkoja ja liikkuvat huonosti, jolloin ne voivat jäädä herkemmin emakon alle. Toki muutaman mukaan emakko pystyy ruhjomaan myös paljon vanhempiakin porsaita, ei vain vastasyntyneitä.

Kuluttajat ja markkinat haluavat nykyään entistä eettisemmin kasvatettua lihaa. Muutamilla haastateltavilla nousikin kysymys, ajattelevatko kuluttajat emakon hyvinvointia vai porsaan hyvinvointia: "... ei välttämättä osaa ajatella sitä sen porsaan hyvinvoinnin kannalta mikä meille tuottajille taas on itsestäänselvyys." (Yrittäjä 5.) Yrittäjille porsaan elämä on siis hyvin tärkeä, koska porsas on se millä tuotosta tilalla mitataan.

Eräällä haastateltavalla oli kuitenkin näkemys, vaikka porsaskuolleisuus onkin kasvava riski siirryttäessä vapaaseen porsimiseen, se ei kuitenkaan ole niin iso riski kuin ennen vanhaan. Karsinaratkaisut ovat kehittyneet ja jalostuksen myötä eläinainees on huomattavasti kestävämpää ja parempikuntoisempaa. (Yrittäjä 12.) Eli kehitys ja uuden tiedon saaminen mahdollistaisi toimivan vapaaporsitussysteemin. Myös yksi haastateltavista oli melko samaa mieltä, ”... voidaanko oppimisen kautta aikaansaada, et päästäis lähel samoi tuloksii on kysymys.” (Yrittäjä 1.)

Vieroitettujen porsaiden määrästä ei tullut hirveästi vastauksia, koska tämä kohta nidottiin useasti porsaskuolleisuuteen. Muutama oli sitä mieltä, ettei ole mitään eroa häkkiporsituksessa vapaaseen porsitukseen. Heillä oli omasta sikalasta henkilökohtaisia kokemuksia, joihin vastaukset perustuivat. Muutamilla nousi esille nykyiset sikarodut, jotka porsivat isoja pahnueita ja hoitavat hyvin isojakin määriä porsaita.

6.5.2 Lisääntynyt työmäärä suuri haaste

Useimmat haastateltavista näkivät työmäärän kasvavan reilusti vapaaporsituksessa. Vain muutamat haastateltavat eivät nähneet työmäärässä eroa häkkiporsitukseen. Erityisesti kuivikkeiden käyttö nähtiin lisäävän työmäärää. Tähän kuitenkin nähtiin helpottavana asiana se, kuinka paljon ritiläosaa saisi karsinassa olla. Muutamat sanoivat omasta kokemuksesta, että karsinan ollessa valtaosin ritilää, ei vapaaporsiminen lisännyt työmäärää tältä osin. Vanhat osat tai kokobetoniratkaisut joissa käytetään paljon kuivikkeita, koettiin todella työllistäviksi ja jo vanhoiksi ratkaisuksi. Eräs haastateltavista oli vahvasti sitä mieltä, että sikataloudessa ei voi lähteä viemään kehitystä vanhaan suuntaan:

Ja jos lähetään taas niin ku vuosikymmeniä taakse päi, lähetään semmosiin osahommiin nii se työmäärä voi lisääntyä mun mielestä aivan liikaa, kattoo mikä lihan hinta on nii eihän me voira lähtiä pakittaan niin ku -60 -70 luvulle (Yrittäjä 9.)

Muutamit olivat sitä mieltä, että työmäärä ja lihasta saatava hinta olisivat tällöin täysin epätasapainossa. Karsinaratkaisumalleja täytyisikin joidenkin mielestä hakea ulkomailta, joissa on sikatalous paljon kehittyneempää kuin Suomessa.

Jos karsinaratkaisu on toimiva, ei sen koettu lisäävän työmäärää. Tähän vaikutti yhden haastateltavan mielestä ainakin ruokintakaukalon sijoittelu, pääseekö emakko ulostamaan ruokintakaukaloonsa.

Eräs haastateltava myös nosti erään tärkeän asian esille, mitä muilla ei tullut mieleen, nimittäin tautiriskit. Vapaaporsitus tuo mahdollisesti mukanaan runsaamman kuivikkeiden käytön, jolloin niiden menekki kasvaa huomattavasti. Hän otti esimerkiksi salmonellariskin, koska se voi tulla kuivikkeiden mukana sikalaan: "... mutta koko ajan pitäis olla lisää kuiviketta ja mun mielestä alkaa kohta koko aja enemmä ja enemmä kuivikkeet olla esimerkiksi iso salmonellariski" Eli kuivikkeet ovat sikalalle hygieniariski, joka tarkoittaa sitä, että ne täytyisi käsitellä esimerkiksi kuumentamalla, mikä taas lisää kustannuksia rajusti. (Yrittäjä 12.)

Myöskin eräs tärkeä asia, mitä muut eivät ajatelleet oli yrittäjän ja/tai työntekijän hyvinvointi. Yksi haastateltava koki, että runsas työmäärän lisääntyminen kuormittaa todella paljon myös sitä työtä tekevää. Tätä asiaa ei saisi hänen mielestään myöskään unohtaa. Mitä raskaampia ja epämiellyttävämpiä töitä joudutaan tilalla tekemään, sitä huonommin sinne löytyy nykypäivänä työntekijöitä:

Tarttee ottaa tää nii vähä puhutaan yrittäjän hyvinvoinnista ja työntekijöitten hyvinvoinnista, nii sitäkää ei saisi ikinä unohtaa liikaa sitä kerta sit loppuu tekijät ja sit se liha tuotetaan jossaki muissa kilpailijamaissa. (Yrittäjä 9.)

6.5.3 Aggressiiviset emakot työturvallisuusriski

Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että emakkojen ollessa irti työturvallisuusriskit kasvavat. Vain yksi haastateltava oli sitä mieltä, ettei ole eroa häkki- ja vapaaporsituksessa. Heillä aggressiiviset emakot karsiutuvat nopeasti pois, joten ne eivät synnytä ongelmia. Lähinnä hän koki riskinä heidän karsinamallinsa, koska aitojen yli hyppimistä on enemmän, mikä voi lisätä haavereita sikalatyoşkentelyssä.

Erityisen isona työturvallisuusriskinä pidettiin siis aggressiivisia emakkoja. Nuorten porsaiden hoitotoimenpiteet koettiin haasteellisena, kun joudutaan menemään samaan tilaan emakon kanssa. Monet olivat kuitenkin sitä mieltä, että työrutiinien oppiminen ja emakoiden tunteminen vähentäisivät tapaturmariskejä. Hoitajan hyvä sikasilmä ja työkokemus koettiin myös samalla tavalla vähentävän tapaturmariskejä.

Kun porsaot ovat vanhempia, tiesi yksi haastateltava kertoa omien kokemusten perusteella, että silloin emakot ovat jo rauhallisempia. Eräs haastateltava koki riskitekijänä myös muut työtapaturmat, esimerkiksi aidan ja emakon väliin joutuminen:

Ja plus sitte iha vahinkoriskit, välttämättä tartte kiukkusta tai muuta olla, että iha litistymisiä ja justii perus työturvallisuusriskit, että nämä tota sielä ku touhuaa ison eläimen kans nii aina tulee jotaki. (Yrittäjä 12.)

6.5.4 Suurempi karsina tuo haasteita

Suurin osa, kahdeksan haastateltavista, oli ehdottomasti sitä mieltä, että vapaaporsituksessa vaadittava kuuden neliön karsinakokovaatimus tuo haastetta tuotannolle. Vain kaksi oli sitä mieltä, ettei isompi karsina ole ongelma. Yksi haastateltava koki, että nykyaikaiset täysritilällä olevat karsinat on melko helppo muuttaa suuremmiksi. Eräs haastateltava taas kertoi omasta kokemuksesta, että karsinoita jouduttiin vähentämään muutoksen vuoksi. Kuitenkin heidän tuotantonsa pysyi samana, koska nykyisiltä emakkoroduilta pystytään vieroittamaan enemmän porsaita. Noin puolet vastaajista koki lisääntyvän tilantarpeen tuovan jollakin tapaa lisäkustannuksia:

Niin sehän taas tarkoittaa sitä, että porsitusosasto vaatii per emakko enemmän tilaa ja se on tilaa joka pitää lämmittää, pitää pitää puhtaana, joka pitää ilmastoida ja siitä ei tuu senttiäkään niin ku lisätuloa. (Yrittäjä 4.)

Vanhat porsitusosastot on vaikea muuttaa ja Suomessa on todella kallista remontoida. Muutamat olivatkin sitä mieltä, että on helpompi tehdä kokonaan uusi porsitusosasto, kuin muuttaa vanhaa: ”Siinä voi olla jopa helpompi tehdä uus porsitusosasto ja laittaa muut uureks välikasvattamotilaks se vanha porsittamo, se voi mones tapaukses olla paljo helpompi ja järkevämpi.” (Yrittäjä 9.) Tähän taas toivottiin jo edellä käsiteltyä kokeilutukea kannustamaan yrittäjiä.

6.5.5 Pahnuekoosta oltiin montaa mieltä

Nykypäivän isoista pahnuekoista oltiin montaa mieltä. Neljä haastateltavista koki vapaan porsimisen ja isot pahnueet haasteena. Helpotuksena sen näki vain kolme haastateltavaa. Kolme ei oikein osannut vastata tähän kysymykseen, koska ei ollut ennestään kokemuksia isoista pahnueista. Kahden haastateltavan mielestä isot pahnueet eivät ole vapaaporsituksessa haaste, eikä myöskään helpotus. Eräs haastateltava korosti erityisesti emakon omia haluja hoitaa porsaitaan, eikä niinkään karsinakokoa tai porsitustapaa. ”Se imetyiskyky on siinä se ratkaaseva, se että haluaako se imettää vai haluaako se maata ne allensa.” (Yrittäjä 8.)

Jääskeläisen ym. (2013, 8) mukaan vapaaporsituksessa täytyy porsaille varata oma alue, jossa on niille porsaspesä ja mahdollinen lisäruokinta. Aluetta lämmitetään lämpölampulla tai lattialämmöllä. Myös karsinakoko on porsaille tärkeä, koska niiden täytyy mahtua syömään myös kasvaneina, suosituksena onkin, että emakon molemmilla puolilla olisi 50–60 cm tyhjää tilaa. Jotta porsas kasvaa ja kehittyy, se tarvitsee lämpöä, ravintoa ja suojaa. Myös muutamat haastateltavat korosti viihtyisän porsaspesän merkitystä vapaassa porsituksessa. Iso karsina mahdollistaisi myös isomman porsaspesän. ”... eli tää porsaspesä vapaassa porsituksessa se on todella, todella tärkeä, se täytyy olla viihtyisämpi kuin emakon vieressä tai alla, muuten ne kuolee.” (Yrittäjä 6.)

Eräs haastateltava näki vapaan porsimisen helpotuksena, koska porsimiset helpottuvat ja tällöin kuolleena syntyneiden määrä vähenee. Kuitenkin hän näki sen toisaalta haasteena, koska isossa pahnueessa on enemmän porsaita, jolloin alle jäämisen riskit kasvavat.

6.5.6 Vapaaporsimisen edut

Haastateltavilta tuli hyvin paljon samanlaisia vastauksia tähän kysymykseen, mutta oli myös haastateltavia, jotka eivät nähneet mitään positiivista vapaaporsituksessa. Erityisen paljon nousi esille emakoiden parempi kunto imetyksen aikana. Lisäksi sen syöntikyvyn ajateltiin kasvavan. Yleinen terveys, esimerkiksi lapahiertymien väheneminen ja jalkojen parempi kunto koettiin myös positiivisiksi. Emakon luontainen

käyttäytyminen karsinassa nousi myös positiiviseksi asiaksi. Vapaana ollessaan se porsii nopeammin ja vähemmän tarvitsee tällöin porsimisia avustaa.

Kaksi haastateltavista ei nähnyt mitään positiivista vapaassa porsimisessa, ei eläinten eikä hoitajan kannalta. Yksi oli sitä mieltä, että vapaaporsituksessa ei ole mitään tuotannollista järkeä niin kauan, kun porsaskuolleisuus on korkea:

... meillä parhaimmat tilat vierottaa semmosta 34 porsasta per emakko tällä hetkellä et sen jälkeen ku vapaaporsitukses aletaan siihen päästä nii sit siitä on jotain hyötyä tai sen yli mut kyllä se lähinnä tulee tästä julkisesta paineesta se minkä takia siihen sitte joudutaan. Ei se niin kun tuotantoteknisesti se ei oo järkevää. (Yrittäjä 3.)

Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että vapaaporsiminen on hyvä, koska emakko saa itse valita paikan missä makaa ja porsii. Emakko pystyy valitsemaan mahdollisesti vähemmän vetoisan paikan karsinasta, häkissä se ei näin pysty tekemään.

Sitte jos ilimastoonti, varsinki kylymänä aikana voi olla se ilimastoonti, sika voi aistia, että johonkai paikas on vähemmän vetoa, et se voi valita sen kohoran sitte itte mihinä tuntoo olevansa mukavasti niinku iliamstollisesti. (Yrittäjä 8.)

Kaksi haastateltavista koki hoitajalle tulevan hyödyn olevan enemmän psykologinen hyöty: ”Et voi ajatella et voi niinku paremmalla omalla tunnolla niin kun tehdä sen työnsä.” (Yrittäjä 4.) Kahden haastateltavan mukaan suurin hyöty, mikä vapaaporsituksesta tulee hoitajalle, on kuluttajilta tuleva arvostus.

Ja no hoitajan kannalta niin tuota ehkä se suurin hyöty tuloo siinä kuluttajan silmis miltä se tuotanto näyttää ja siitä saatavana niin ku hyötynä, että ehkä enemmän sitä kautta ku siinä päivittäisen työrutiinien kannalta. (Yrittäjä 5.)

Eräs haastateltava korosti erityisesti eläinten viihtyvyyttä niiden ollessa vapaana karsinassaan: ”Kun emakko viihtyy, viihtyy hoitajakin”. (Yrittäjä 6.) Eräs haastateltava taas näki positiiviset puolet vain emakolla, ei niinkään hoitajalla.

6.6 Mahdollisen pakollisen vapaaporsimisen vaikutukset

Melko monet haastateltavista olisivat valmiita muuttamaan häkkiporsituskarsinansa vapaaporsituskarsinoihin, jos eläinsuojelulainsäädännössä alettaisiin tätä vaatia. Kolme 12:sta haastateltavasta vaihtaisi vapaaporsimiseen, jos eläimet saa pitää häkeissä porsimisen ajan ja sen jälkeen pari päivää ennen, kuin ne päästetään vapaaksi. Eräs haastateltava sanoi heti, että jos tällainen ratkaisu ei onnistu, hän ajaa tuotannon alas. Hänellä oli myös näkemys siitä, että ehkä 10 vuoden päästä isot ns. ”tehotuotantosikalat” alkavat olla siinä pisteessä, että mahdollisissa laajennuksissa rakennetaan automaattisesti suuremmat karsinat. Eräällä haastateltavalla onkin jo suunnitelmassa muuttaa rakenneratkaisuja, jotta saataisiin isot karsinat ja avattava porsimishäkki, mutta täysin vapaata porsimista hän ei hyväksy. Tällöin pitäisi hänenkin mielestään lihan hinnan nousta radikaalisti. Myös eräs toinenkin haastateltavista todennäköisesti muuttaisi karsinat vapaaporsituskarsinoiksi, jossa olisi avattavat häkit, mutta vain jos on aivan pakko. Hän ei siis kuitenkaan olisi ensimmäisten joukossa muutoksia tekemässä.

Kuitenkin pitkät siirtymäajat ja lihan hinnan nousu nostettiin eniten esille. Eräs haastateltava ajatteli, että pitkän siirtymäajan vuoksi hän on jo eläkkeellä ja tulevaisuuden ratkaisut ovat mahdollisen jatkajan päätettävissä, ei hänen. Kolme haastateltavaa todennäköisesti vaihtaisi, jos saataisiin riittävän pitkä siirtymäaika, koska sikalarakenteet ovat jo vanhoja ja kaipaavat muutenkin uudistamista. Lyhyellä siirtymäajalla ei heistä kukaan lähtisi investoimaan.

No se on, jos tuloo pitkä siirtymäaika nii nykyisellä tuota rakennetyyllä meillä mennähä loppuhu asti ja sitte sen hetkisen taloudellisen tilanteen ja lihan hinnan huomioon ottaen nii joko ajetaan toiminta alas ja lopetetaan tai sitten tuota harkitahan muutosten tekua. (Yrittäjä 2.)

Eräs haastateltava painotti, että hänen haluunsa investoida vaikuttaa, jos kaupat edelleen laskevat elintarvikkeiden hintoja ja lihasta ei suostuta maksamaan kunnon hintaa. Tällöin heidän tilansa kohtalo olisi alasajo. Työtä ei saa määräänsä enempää lisätä, jos siitä ei saa palkkaa: ”Mutta jos siitä tuota joku maksaas niin paljo, että sielä vois istua koko aja takana kattomas sitä porsitusta nii kai se sitte menis sillä” (Yrittäjä 7.)

Yksi haastateltava kannatti tutkimuksien ja kokeilujen tekemistä ennen, kuin alettaisiin "pakottamaan" yrittäjiä valitsemaan vapaaporsitusta joko tai tyyllillä. "... että enemmän kaipaas juuri niitä käytännön kokemuksia, että vois olla aivan hyvä vaihtoehto tehdä semmonen nykyaikainen ihan niin ku tutkimussikala" (Yrittäjä 5.)

Suomeen tuodaan tällä hetkellä ulkomailta sianlihaa, joka ei ole Suomen eläinsuojelulainsäädännön mukaista, esimerkiksi sioilta on poistettu saporot. Tämän vuoksi eräällä haastateltavalla olikin sellainen tulevaisuuden näkemys, että hän vaihtaisi vapaaporsitukseen, jos kaikki Suomessa myytävä liha olisi vapaaporsitettua. (Yrittäjä 1.)

Vain yksi tila porsittaa vapaana, vaikka karsinoissa onkin porsitushäkit, ei niitä ole enää aikoihin suljettu vaan on emakon annettu porsia vapaana. Jos häkeistä olisi täysin luovuttava, ei tulisi ongelmia. Hänellä jopa oli omat näkemyksensä, miten muutoksen pystyisi tekemään melko vaivattomasti:

Jos haluaa häkin jotenki jouhevasti siirtää, vois olla niinki, jotta kaikki ensikot jotka syntyy, tuloo tuotantoho nii niillä alakaas sen, ne ei olis ikinä häkis sitte ne ja niitä jotka on ollu häkis nii pitääas nii kaua ku ne on nii häkis. (Yrittäjä 8.)

Ainoastaan yksi haastatelluista näki tulevaisuuden erittäin huonona, jos vapaaporsiminen tulisi pakolliseksi. Haastateltava kertoi, että ainoastaan korkealla tuella ja useamman vuoden hyvällä taloudellisella tilanteella voitaisiin välttyä konkurssilta, koska useiden isojen investointien takia yritys on hyvin velkaantunut.

7 YHTEENVETO

Haastattelutilanteet muokkautuivat aina haastateltavan mukaan. Alkuperäisestä haastattelurungosta jouduttiin välillä hieman poikkeamaan, koska haastateltavan taustoja ei entuudestaan tiedetty. Itse haastattelutilanteet sujuivat viimeisten kohdalla jouhevammin, tähän syynä voi pitää haastattelijan harjaantumista tilanteeseen. Lisäksi haastatteluun käytössä oleva aika oli joustavampi viimeisien haastattelujen kohdalla, mikä antoi haastateltavalle enemmän aikaa pohtia vastauksiaan.

Aineiston perusteella yrittäjät kokivat vapaaporsituksen olevan suuri haaste tuotannolle. Erityisesti porsaskuolleisuus oli monilla lähes ylitseväsemätön este aikomukselle siirtyä porsittamaan vapaana. Niin sanottu eurooppalainen vapaaporsitus, eli emakko porsisi häkissä ja muutamien päivien jälkeen se vasta päästettäisiin vapaaksi, alentaisi yrittäjien mukaan porsaskuolleisuutta huomattavasti. Tästä ratkaisusta useimmat olivat kiinnostuneet.

Porsaskuolleisuuden lisäksi isompi kuuden neliön karsinavaatimus ja sen mukana tulevat lisäkustannukset koettiin suurena haasteena varsinkin uudemmilla sikaloilla. Uusilla tiloilla on vielä hyvässä kunnossa olevat karsinarakenteet, eivätkä yrittäjät olleet vielä valmiita niitä uusimaan. Kolmantena vaikuttajana oli lisääntyvän työmäärän pelko. Jos karsinoissa täytyisi olla runsaasti kuivikkeita, olisi työmäärä tällöin todella iso emakkoa kohden. Monet vertasivatkin lihan nykyhintaa ja työmäärää toisiinsa, eikä nykypäivänä tehdylle työlleen saa korvausta. Yrittäjät kokivatkin, että työtä tehdään siis lähes ilmaiseksi ja vielä sitä pitäisi vapaaporsituksen myötä lisätä.

Isona haasteena, mutta myös mahdollisuutena koettiin vapaaporsitusmenetelmällä tuotetun lihan markkinat. Nykyajan kuluttajat vaativat eettisemmin kasvatettua lihaa, joten näin saataisiin ehkä kuluttajilta hyväksyntää lihantuotannolle. Haasteena se kuitenkin nähdään sen vuoksi, että olisivatko kuluttajat kuitenkaan valmiita maksamaan enempää eettisemmin kasvatetusta lihasta. Nykyisin kuitenkin halutaan halpoja tuotteita ja jos sitä ei saa Suomesta, ostetaan halpaa tuontilihaa. Jos lihan hinta saataisiin kohdilleen, kannustaisi se yrittäjiä investoimaan muutoksiin.

Kuten Jääskeläinen ym. (2013) toteavat, vapaana porsiva emakko syö paremmin ja tämän vuoksi pysyy paremmassa kunnossa imetyksen aikana. Lisäksi sen maitotuotos ja maidon laatu ovat huomattavasti paremmat kuin häkissä porsineella emakolla. Samaa mieltä olivat yrittäjät. Emakon yleinen terveys ja luonnollisen käyttäytymisen mahdollistaminen nähtiin vapaaporsituksen mahdollisuuksina.

Yrittäjiltä kysyttiin heidän tilansa kohtalosta, mikäli vapaaporsiminen tulisi pakolliseksi. Mitään yksiselitteisiä ”kyllä” tai ”ei” -vastauksia tähän ei saatu. Ainoastaan yksi yrittäjä totesi tilanteen olevan silloin mahdoton ja konkurssi olisi lähes väistämätön isojen velkamäärien vuoksi. Kaksi yrittäjistä olivat sen verran iäkkäitä, että totesivat tällaiset ratkaisut mahdollisen jatkajan päätettäviksi. Kaikki yrittäjät osasivat perustella kantansa hyvin, miksi he siirtyisivät tai eivät siirtyisi vapaaporsittamaan emakoitaan. Muutamat nostivat esille tukiasian, eli se täytyisi saada pysyvämmäksi, ehkä kerralla haettua pidemmäksi ajaksi. Lisäksi sikatalouden huono taloudellinen tilanne täytyisi korjata ennen, kuin tiloilta aletaan vaatia emakoiden vapaaporsitusta. Suurin osa ryhtyisi pitämään emakkoja vapaana, jos ne saisivat vanhan tavan mukaan porsia häkeissä, mutta imettää vapaana. Vastaukset tähän kysymyseen yllättivät, koska oletus oli tutkimusta aloittaessa, että lopettamista harkitsevia tiloja olisi paljon enemmän. Karkeasti jaoteltuna yhdeksän 12:sta haastateltavasta voisi harkita muutoksia edellä mainittujen muutosten jälkeen.

Alun perin suunniteltuun haastattelurunkoon tuli ProAgrialta lisäkysymys niin sanotusta ”kokeilutuesta”. Tällä tuella mahdollistettaisiin, että osa sikalan porsitusosastoista ja/tai laajennusosista voidaan muuttaa vapaaporsitukselle ja tälle osalle hakea hyvinvointitukea. Näin ollen vanhat osastot voisi pitää edelleen häkkiporsituskäytössä. Yrittäjien vastaukset tähän yllättivät, koska jos tällainen tuki saataisiin, silloin paljon useammat lähtisivät investoimaan uusia osastoja.

Eläinten hyvinvointi on nykypäivänä suuressa roolissa sikataloudessa, tämän vuoksi yhä enemmän keskustellaan emakoiden vapaaporsimisesta. Haastatelluista yrittäjistä kolme nostaa hyvinvointitukea parannetuista porsimisolosuhteista. Kolmella on käytössä niin sanotut apukarsinat, mutta he eivät saa nostaa niihin tukea. Puolella yrittäjistä ei ollut mitään käytännön kokemuksia, oli vain vähän silmäilty näyttelyissä karsinaratkaisuja tai lueskeltu internetistä tai lehdistä. Koska aihe on hyvin tärkeä nykypäivänä, olisi tietoa ehkä voinut heillä olla enemmänkin.

Vaikka yrittäjillä olikin melko vähän tietoa ja kokemuksia, he puhuivat kuitenkin uusien tutkimussikaloiden puolesta. Niitä täytyisi saada Suomeen paljon enemmän, että saataisiin lisää tietoa vapaaporsimisesta Suomessa. Muualla Euroopassa on tehty tutkimuksia, mutta eniten he halusivat nimenomaan suomalaisia tutkimustuloksia.

Tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi laajemmalla kyselyllä tukiasioista, koska tässä haastateltiin vain 12:sta porsastuotanto- ja yhdistelmätilallista noin 600:sta tämän sektorin tilasta. Kokeilutuelle olisi kysyntää, jolloin siitä kannattaisi tehdä laajempi tutkimus esimerkiksi jonkin hankkeen alla. Jos tämä tuki saataisiin todelliseksi, olisi vapaaporsiminen Suomessa varmasti noususuunnassa.

LÄHTEET

A 15.11.2012/629. Valtioneuvoston asetus sikojen suojelusta.

A 9.4.2010/243. Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista sikaloiden rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista.

Berg, A. 2.12.2016. Kommentteja kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Reetta Hellinen. [Viitattu 2.12.2016].

Bradshaw, R.H. & Broom, D.M. 1999. A comparison of the behaviour and performance of sows and piglets in crates and oval pens. *Anim. Sci.* 69, 327–333.

Castren, H. 1997. Kotieläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 52. Pieksämäki: Raamattutalo.

Cronin, G.M. & Smith, J.A. 1992. Effects of accommodation type and straw bedding around parturition and during lactation on the behaviour of primiparous sows and survival and growth of piglets to weaning. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 33, 191–208.

Danish pig production in a European context. 11.5.2011. [PDF-julkaisu]. Danish Agriculture & Food Council. [Viitattu 8.2.2017].

Eläinsuojelulakia ollaan uudistamassa. 2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 12.9.2016]. Saatavana: <http://mmm.fi/elainsuojelulaki>

Eläinten hyvinvointikorvaus. Sitomusehdot 2017. Ei päiväystä. [Verkkójulkaisu]. Seinäjoki: Maaseutuvirasto. [Viitattu 24.1.2017]. Saatavana: <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/ehk-sitomusehdot-2017.pdf>

Eläinten on saatava toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistään. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Animalia ja SEY. [Viitattu 4.10.2016]. Saatavana: <http://elainpolitiikka.fi/mista-elainsuojelulain-uudistuksessa-on-kyse/#1-elainten-on-saatava-toteuttaa-lajityypillista-kayttaytymistaan>

Emakoiden energiaruokintasuositukset. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus LUKE. [Viitattu 21.11.2016]. Saatavana: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/Rehutaulukot/Ruokintasuositukset/Siat/Emakoiden_energiaruokintasuositukset

- Emakoiden kuntoluokitus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Espoo: Farmit Website Oy. [Viitattu 3.11.2016]. Saatavana: <http://www.farmit.net/kotielain/emakko/ruokinta/kuntoluokitus>
- Emakoiden tiineytyshäkeistä luopumisen mahdollisuutta selvitettiin. 14.1.2015. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. [Viitattu 17.11.2016]. Saatavana: <http://mmm.fi/documents/1410837/1858027/Tiedote+14.1.2015+Emakoiden+tiineysh%C3%A4keist%C3%A4.pdf/bdf7e643-6932-4287-a01c-f8d256c49fc0>
- Haastatteluun perustuvan tutkimuksen suorittaminen. 4.7.2012. [Verkkosivu]. Virtuaaliammattikoulu. [Viitattu 22.2.2017]. Saatavana: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289380312/1194290540422.html>
- Herskin, M.S., Jensen, K.H., Thodberg, K. 1999. Influence of environmental stimuli on nursing and suckling behaviour in domestic sows and piglets. *Anim. Sci.* 68 (1), 27–34.
- Hörning, B., Raskoph, S., Simantke, C., Boehncke, E., Walter, J. & Scheneider, M. 1997. Sikojen lajinmukainen hoito. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 52. Pieksämäki: Raamattutalo.
- Jarvis, J., Reed, B.T., Lawrence, A.B., Calvert, S.K. & Stevenson, J. 2004. Perinatal environmental effects on maternal behavior, pituitary and adrenal activation, and the progress of parturition in the primiparous sow. *Anim. Welf.* 13, 171–181.
- Jälkö, T. 2002. Emakkosikala. Teoksessa: P. Aho, V. Ala-Risku, M-H. Holmström, T. Jälkö, S. Kaukonen, T. Korpela, A. Kujala, T. Laine, C. Munsterhjelm, J. Rättö, M. Tirkkonen, M. Yliaho & J. Yli-Sissala. Nauta- ja sikatilän olosuhdeopas. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja nro 979. Tieto Tuottamaan 97. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Jääskeläinen, T., Niemi, J. & Karhula T. 2013. Häkkiporsituksesta luopumisen tuotannolliset ja taloudelliset vaikutukset. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Eläinten hyvinvointikeskus. [Viitattu 16.9.2016]. Saatavana: <http://mmm.fi/documents/1410837/1858027/Porsitusselvitys/c6f9206b-0e44-4031-affb-a5390ea4b9d6>
- Kaaro, K. 2006b. Lapapaise on emakon makuuhaava. [Verkkolehtiartikkeli]. *KM Vet* 12 (3), 12–13. [Viitattu: 18.11.2016]. Saatavana: KMVetin lehtiarkistosta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kaaro, K., Kuisma, A., Nopanen, A., Partanen, K., Perttilä S. & Äijö H. 2012. Sika-talous. Tampere: Juvenus Print Oy.

- Keskinen, T. 22.12.2016. Kommentteja kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Reetta Hellinen. [Viitattu 22.12.2016].
- Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 18.12.2016]. Saatavana: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>
- Latvala, H. 2016. Sikayrittäjä. Latvalan tila. Haastattelu 4.10.2016.
- Mustonen, E. & Mälkiä, P. 27.3.2015. [Verkkosivusto]. Vapaaporsitus vahvasti esillä Euroopan näyttelyissä. 1/2015. [Viitattu 18.2.2017]. Saatavana: KMVetin lehtiarkistosta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Nautojen ja sikojen lukumäärä 1.12.2015. 15.2.2016. [Verkkosivusto]. Helsinki: Luonnonvarakeskus. [Viitattu 20.2.2017]. Saatavana: http://stat.luke.fi/nautojen-ja-sikojen-lukum%C3%A4%C3%A4r%C3%A4-1122015_fi
- Peltoniemi, O., Valros, A., Heinonen, M., Munsterhjelm, C., Hälli, O. & Oliviero, C. 31.3.2008. [Verkkajulkaisu]. Sian hyvinvointi ja tuotanto, HYTU projekti 2004–2007. Helsinki: Helsingin Yliopisto, Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen laitos. [Viitattu 31.10.2016]. Saatavana: <http://www.vetmed.helsinki.fi/saari/hytu/HYTU%20loppuraportti.pdf>
- Piiparinen, J. 6.12.2016. Kommentteja kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Reetta Hellinen. [Viitattu 7.12.2016].
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. [Verkkosivusto]. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo [Viitattu 8.2.2017]. Saatavana: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Takala, J. 2.12.2016. Kommentteja kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Reetta Hellinen. [Viitattu 2.12.2016].
- Teemahaastattelu. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 8.2.2017]. Saatavana: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/>
- Valros, A. 2005. Porsaille hyvä alku. Teoksessa: M. Heikkilä, U. Holma, L. Hänninen, T. Korhonen, C. Munsterhjelm, J. Niemi, S. Raussi, J. Rautiainen, H. Saloniemi, H. Telkänranta & A. Valros. Hyvinvoiva tuotantoeläin. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja nro 1014. Tieto Tuottamaan 109. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Valros, A. 2007. [Verkkolehtiartikkeli]. Porsitus vapaana vai häkissä. 9/2007. [Viitattu 27.9.2016]. Saatavana: http://www.pellervo.fi/maatila/mp9_07/porsitus.htm

- Valros, A., Peltoniemi, O. & Oliviero, C. 2015. [Verkkajulkaisu]. Importance of maternal behaviour and circulating oxytocin for successful lactation in sows. University of Helsinki. [Viitattu 12.12.2016]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153106>
- Weary, D.M., Pajor, E.A., Thompson, B.K. & Fraser, D. 1996. Sow body movements that crush piglets: a comparison between two types of farrowing accommodation. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 49, 149–158.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelukysymykset yrittäjille

LIITE 1 Teemahaastattelukysymykset yrittäjille

1. Lyhyt tilaesittely, mm. Nimi, tilan koko.
2. Onko sinulla vapaaporsituksesta ennestään jotain kokemuksia? Jos on niin millaisia?
3. Pitäisikö mielestäsi hyvinvointitukijärjestelmään saada ns. "kokeilutuki" jossa osa karsinoista olisi vapaaporsitusmalleja ja osa häkkikarsinoita?
4. Mitä mieltä olet sellaisesta mallista, jossa emakko on ennen ja jälkeen porsimisen häkissä, mutta muuten vapaana? Tukeeko tämä riittävästi emakon hyvinvointia vai onko lopuksi mitään hyötyä?
5. Vapaa porsiminen: mitä haasteita/mahdollisuuksia itse ajattelet vapaan porsituksen tuovan mukanaan?
 - Porsaskuolleisuusriski häkki vs vapaa
 - Vieroitettujen porsaiden määrä, onko isompi vapaana vai häkissä
 - Työmäärä (puhtaanapito, kuivittelu yms.)
 - Työturvallisuus
 - Lisääntynyt tilantarve
 - Nykypäivän isot pahnueet, onko vapaaporsitus haaste vai helpotus?
 - Mitä positiivista vapaaporsituksessa on eläinten sekä hoitajan kannalta?

6. Jos vapaaporsitus tulisi eläinsuojelulain nojalla pakolliseksi, vaihdetaanko häkit pois vai lähtisikö emakot?

